Eklisiazu.doc

EKLISIAZU.DOC

Το δράμα του Αριστοφάνη

Οι αριστοφανικές «Εκκλησιάζουσες» που ετοίμασε για το φετινό καλοκαίρι το Θέατρο Τέχνης επανέφεραν, ενεργό παρά ποτέ, το εξής τριπλό πρόβλημα: το πρόβλημα της σύγχρονης απόδοσης αριστοφανικής κωμωδίας, το πρόβλημα του Θεάτρου Τέχνης ως φθίνοντος οργανισμού και το πρόβλημα της κριτικής κατά τη διάρκεια της καλοκαιρινής περιόδου.

Πενήντα χρόνια έχουν περάσει από τότε που ο Αλέξης Σολομός εγκαινίασε τη σύγχρονη απόδοση της αριστοφανικής κωμωδίας. Έκτοτε, οι έντεκα κωμωδίες του Αριστοφάνη που έφτασαν ακέραιες στα χέρια μας έχουν παρουσιαστεί ξανά και ξανά στα καλοκαιρινά φεστιβάλ σχεδόν σε όλους τους πιθανούς συνδυασμούς πρωταγωνιστών και συντελεστών. Στο πλαίσιο του καταναγκασμού στις επιλογές και στις συνθήκες προετοιμασίας που επιβάλλει η λειτουργία των δύο μεγάλων κρατικών φεστιβάλ Επιδαύρου και Αθηνών, το σώμα του αρχαίου ελληνικού δράματος (τραγωδία και αττική κωμωδία) παρουσιάζεται καταπονημένο ως προς τη σκηνική του διάσταση από την αδιάκοπη εκμετάλλευση των θησαυρών του και από τους μικρούς και μεγαλύτερους βιασμούς που έχει δεχθεί λόγω ημιμάθειας, προχειρότητας ή εξαντλημένης έμπνευσης των σκηνοθετών.
Τεράστια ευθύνη για τη σημερινή κατάσταση εννοείται πως έχουν και οι ίδιοι οι άνθρωποι του θεάτρου, οι οποίο αν και παραδέχονται το πρόβλημα, συμμετέχουν σ' αυτό και το συντηρούν γιατί πλέον η ενασχόληση με το αρχαίο δράμα (και με τους κλασικούς, κυρίως Σαίξπηρ, Μολιέρο, Γκολντόνι) είναι αναπόσπαστο μέρος της καλοκαιρινής επαγγελματικής τους ρουτίνας.
Αλλά αν η ενασχόληση με τις τέχνες γίνει απλώς «δουλειά», τότε δεν φταίει ο κριτικός που θα μιλήσει με σκληρά λόγια. Άλλωστε το περί ου ο λόγος πρόβλημα αυτομάτως μεταβιβάζεται και στο πεδίο της κριτικής. Όταν κάθε καλοκαίρι βλέπεις τα ίδια και τα ίδια έργα σε παραλλαγές, το βάρος του κριτικού λόγου εκ των πραγμάτων μεταβαίνει από τα ίδια τα έργα στις σκηνικές παραλλαγές τους, ακόμη κι όταν αυτές δεν το αξίζουν –πολλές φορές, μάλιστα, ιδίως τότε.

«Εκκλησιάζουσες» για κλάματα

Ο Διαγόρας Χρονόπουλος ανέλαβε να σκηνοθετήσει την παράσταση του Θεάτρου Τέχνης, έχοντας στα χέρια του τη θαυμάσια, παιγνιώδη μετάφραση του Γιάννη Βαρβέρη (που έπαιζε συχνά πυκνά με την ρίμα όπως και με τις διαφορετικές ιδιολέκτους –του μάγκα, της γριάς που μιλούσε καθαρευουσιάνικα κοκ), μια δημοφιλή πρωταγωνίστρια με γνήσια κωμική φλέβα, την Ελένη Ράντου και τους εξαιρετικούς ηθοποιούς του Θεάτρου Τέχνης Γιάννη Δεγαΐτη, Περικλή Καρακωνσταντόγλου και Αλέξανδρο Μυλωνά. Με αυτά τα «υλικά» θα μπορούσε να στήσει μια, αν μη τι άλλο, ευχάριστη παράσταση.

Μάταιες προσδοκίες. Με το που εισέρχεται στη σκηνή η Πραξαγόρα και αμέσως μετά οι γυναίκες του Χορού με τα απαίσια κοστούμια τους (όμορφο το σκηνικό του Γιώργου Ζιάκα αλλά εν πολλοίς κακόγουστα και χωρίς την παραμικρή σχέση μεταξύ τους τα κοστούμια του), έγινε φανερή η έλλειψη επαφής σε υποκριτικό επίπεδο μεταξύ της Ράντου και του «μπαλέτου» (προφανώς σπουδάστριες της Δραματικής Σχολής του Τέχνης). Το πρώτο επεισόδιο ατύχησε, όπως δεν συνέβη με το επόμενο, οπότε στη σκηνή απολαμβάνουμε τον σπουδαίο Αλέξανδρο Μυλωνά και τον Γιάννη Δεγαϊτη. Κάπως έτσι εξελίχθηκε η παράσταση και στη συνέχεια, ένας συνδυασμός ετερόκλητων στοιχείων εκ των οποίων τα λιγότερα στάθηκαν με επιτυχία στη σκηνή. Φερ' ειπείν είχε γούστο το επεισόδιο με τον Περικλή Καρακωνσταντόγλου να αποδίδει σαν βαρύμαγκας τον ρόλο του άνδρα που δεν θέλει να καταθέσει τα υπάρχοντά του στο κοινό ταμείο αλλά τρέχει πρώτος στο συσσίτιο. Ωστόσο δικαιολογείται εδώ, και εν γένει στην αριστοφανική κωμωδία, το δάνειο του επιθεωρησιακού τύπου του μάγκα (ως μάγκα έχουμε δει σε άλλη παράσταση να αποδίδεται ο Συκοφάντης στον «Πλούτο») ή πρόκειται για «παραχώρηση» στο γλωσσικό εύρημα του μεταφραστή;
Η σκηνοθεσία χαντάκωσε και το δυνατό χαρτί αυτής της κωμωδίας, τη σκηνή που τρεις γριές, η μία ασχημότερη από την άλλη, διεκδικούν σύμφωνα με το σχετικό νόμο των γυναικών, παρουσία μιας νεαρής καλλονής, τον ζωηρό επιβήτορα. Το πρώτο μέρος της κόντρας γριάς-νέας αποδόθηκε με τραγουδάκια και χάθηκαν τα δηλητηριώδη που ανταλλάσσονται -στη συνέχεια η δυναμική του επεισοδίου είχε ήδη ατονήσει. Απορία επιπλέον προκάλεσε σε πολλούς η επιλεκτική χρήση της μάσκας σε κάποια πρόσωπα. Όσο για το τέλος, τι να πει κανείς; Μπορεί συχνά ο Αριστοφάνης να κλείνει τα έργα του με γλέντια, αλλά στην εποχή του δεν υπήρχε η τηλεόραση και πανηγυράκια τύπου «Κοίτα τι έκανες». Αφού λοιπόν όλοι μαζί οι ηθοποιοί χορεύουν χασάπικα και τσάμικα για να παρασυρθεί το κοινό σε μία κατ' επίφαση ευφορία, ο σκηνοθέτης κλείνει την παράσταση με κάτι ευμεγέθη γλυπτά σάπια φρούτα να καταλαμβάνουν την εξέδρα στο κέντρο του σκηνικού χώρου, σα σκοτεινή εικόνα παρακμής. Με συγχωρείτε, αλλά τελικά ποιος κοροϊδεύει ποιον;